

**คุณลักษณะของผู้ประกอบการสร้างสรรค์ และกิจกรรมเตรียมความพร้อม
สู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์**
**Qualification of Creative Entrepreneur and Activities for Readiness
to be the Readiness the Creative Entrepreneur Under the Concept
of Creative Economy**

วรัทยา ธรรมกิตติภาพ*
กรปภา เจริญชันษา**

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างผู้ประกอบการสร้างสรรค์ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างธุรกิจใหม่ๆ ขึ้นในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เติบโตและมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษากิจกรรมการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมเพื่อการเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 24 คน เอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน 60 เล่ม เครื่องมือ ได้แก่ แบบวิเคราะห์องค์ประกอบ และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 การพัฒนากิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน เครื่องมือได้แก่ (ร่าง) กิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ฯ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ระยะที่ 3 การตรวจสอบกิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมเตรียมความพร้อมฯ ไปปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างไม่มีการสิ้นสุด การให้ความสำคัญกับความคิด ความสนุกสนาน ร่าเริง ความทะเยอทะยานสูง และการไม่หยุดนิ่ง 2) กิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาอุดมศึกษา มีทั้งสิ้น 10 กิจกรรม การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมฯ จำแนกตามภาคเรียนและชั้นปี พบว่า ชั้นปีที่ 1 มี 1 กิจกรรม ได้แก่ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ ชั้นปีที่ 2 มี 3 กิจกรรม ได้แก่ การคิดแบบสร้างสรรค์ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ และกิจกรรมเปิดโลกทัศน์กว้างไกล ชั้นปีที่ 3 มี 8 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ การแนะแนวด้านอาชีพ การฝึกงานระยะสั้น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา กับสถานประกอบการ โครงการที่พบน้อง กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ และการสอนโดยใช้กรณีศึกษา ชั้นปีที่ 4 มี 3 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ และการแนะแนวด้านอาชีพ 3) การตรวจสอบกิจกรรมการเตรียมความพร้อมฯ พบว่า กิจกรรมที่ออกแบบและสร้างขึ้น มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ ผู้ประกอบการสร้างสรรค์, กิจกรรมเตรียมความพร้อม, เศรษฐกิจสร้างสรรค์

*รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาอาเซียนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

**อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

Building creative entrepreneurs is a heart of the new businesses building for the country's healthy economy. Aimed to develop the creative entrepreneur preparation activities for university students, this research was divided into 3 stages. Firstly, it studied the characteristics of creative entrepreneur, where the data informants were 24 experts, 60 relevant documents, and the instruments that comprised of the component analysis form, the interview form, and the data content analysis. Secondly, the research developed activities for readiness to be the readiness the creative entrepreneur from the 8 experts, upon which the instruments were the drafted preparation activities, the questionnaire and the data content analysis by medians and interquartile ranges. Thirdly, the research examined the preparation activities from the 15 expert informants, to which the instruments were the activity properness assessment form and the data analysis by medians and interquartile ranges.

Research results revealed that; 1) the entrepreneurial creativity consisted of 5 characters, namely, endless learning, thinking significance, enjoyment, high ambitions and ceaseless pacing. 2) the entrepreneurial creativity preparation activities were of 10 in number. Based on the viewpoints of the informants and as classified by study semester and years, there were one activity for the 1st year students, which was the special academic lecture, three activities for the 2nd year students, which were creative thinking, the special academic lecture and the vision opening activities, eight activities for the 3rd year students, which were the independent -job training, the special academic lecture, career counseling, short practicum, the student exchange with enterprises, the senior-meeting-with-juniors project, the career development camps and the learning through case-studies, and three activities for the 4th year students, which were the independent-job training, the special academic lecture, and career counseling. 3) the assessment over the preparation activities showed their high to highest use feasibility.

Keywords : Creative entrepreneur/ Activities for readiness/ Creative economy

บทนำ

John Hawkins (2001) กล่าวว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งภาคการผลิต การบริการ การขาย ของสินค้าและบริการแม้แต่อุตสาหกรรมบันเทิง โดยแนวคิดนี้อยู่บนฐานการทำงานแบบใหม่ที่มีปัจจัยมาจากความสามารถและ ทักษะพิเศษของบุคคล” แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไม่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่จำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ Anderson (1974) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับความคิดใหม่ๆ ที่ตรงกันข้ามกับความคิดเดิม หรือมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความคิดของการสร้างสรรค์ เป็นการกระทำที่เลือกมาจากประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบอย่างใหม่ ความคิดใหม่ หรือผลิตผลใหม่และถือว่าทุกคนเกิดมาพร้อมกับศักยภาพทางการสร้างสรรค์ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในทุกระดับอายุทุกสาขาวิชา ถ้าจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสม

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ประการหนึ่งที่รัฐบาลต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น โดยอาศัยการขับเคลื่อนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ความสามารถในการทำงานในสภาวะการแข่งขันในปัจจุบัน จึงถือว่ามีความสำคัญควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยให้มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการยุคใหม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่น และสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม เรียกว่าเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์

ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneur) คือ กลุ่มคนที่มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในรูปแบบนี้ เพราะคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สร้าง หรือนำเอาแนวคิดสร้างสรรค์ ทรรศนะทางปัญญาที่มีอยู่มาก่อนให้เกิดเป็นสินค้าและบริการ ที่สร้างให้เกิดการจ้างงาน รายได้ และการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างผู้ประกอบการสร้างสรรค์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างธุรกิจใหม่ๆ ขึ้นในระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตและมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถฟื้นตัวและมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่, 2553) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาผู้จบใหม่เข้าสู่อาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญและเป็นก้าวสุดท้ายก่อนออกจากระบบการศึกษา ที่จะส่งผลต่อศักยภาพสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลายเป็นกำลังแรงงาน ในระดับกลางขึ้นไปนับตั้งแต่อาชีวศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมักจะพบว่าการเตรียม ความพร้อมให้แก่ผู้เรียนก่อนสำเร็จการศึกษาได้มีการพัฒนารูปแบบการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสม และเป็นรูปธรรมในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย โดยได้มีการเตรียมความพร้อมในสาขาต่างๆ มากขึ้น อาทิ การสร้าง และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนใหม่ การสอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรมในการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ Bloom (1964) หมายถึงทำให้นักศึกษาเกิดความพร้อมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย เจตพิสัย ทักษะพิสัย ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนสำเร็จการศึกษา การที่จะเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ต้องเป็นคนที่มีรูปร่างอ่องแอในทักษะเฉพาะ มีความเข้าใจในเรื่องของทรรศนะทางปัญญาเป็นสิ่งจำเป็น ประกอบกับความสามารถที่จะจัดการกับเรื่องต่างๆ หรือกระบวนการที่สร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญต้องมีคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการมีความคิดในเชิงสร้างสรรค์ด้วย (ขัมยพร วิเศษมงคล, 2552ก)

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงมักมุ่งประกอบอาชีพเป็นพนักงานหรือลูกจ้าง ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาในระดับกลางลงมามากเลือกประกอบอาชีพอิสระเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งมักจะขาดพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นในการบริหารจัดการ และปรับปรุงพัฒนากิจการให้มีขีดความสามารถเพียงพอที่จะแข่งขันได้ภายใต้ระบบการค้าเสรียุคใหม่ กลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาส่งเสริมธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) จึงมุ่งที่จะเชิญชวนผู้ที่มีการศึกษา มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถ ให้ก้าวเข้ามาเป็นผู้ประกอบการ ดังนั้นการเสริมสร้างผู้ประกอบการสร้างสรรค์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างธุรกิจใหม่ๆ ขึ้นในระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตและมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถฟื้นตัวและมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่, 2553) ทั้งนี้ สืบเนื่องจากรัฐบาลได้ให้ความสำคัญและเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับก้าวทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต โดยเน้นผลิตคนให้ตรงกับความต้องการของชาติ ซึ่งการจะทำให้เกิดเช่นนั้นได้จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สำเร็จการศึกษา มุ่งสู่การเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ ดังจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีกิจกรรมและโครงการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ ให้นักศึกษาเดินทางเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการในอนาคต ทั้งนี้หัวใจสำคัญของการเป็นผู้ประกอบการตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ก็คือความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีได้ติดตัวทุก

คนมาแต่กำเนิด หากเกิดขึ้นจากการมีทักษะในการคิด และการมีความคิดริเริ่ม ซึ่งต้องมีการเรียนการสอน กับการฝึกฝน ทั้งในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ประเทศไทยมีวัตถุดิบที่สามารถพัฒนาขึ้นเป็นสินค้าตามแนวทางสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะ เป็นในด้านรูปธรรมหรือนามธรรม ซึ่งสามารถนำไปสร้างเสริม Creative Economy ได้เป็นอย่างดี ประเทศไทยมี วัตถุดิบที่กำลังรอคอยการพัฒนาขึ้นเป็น Creative Assets เพื่อเป็นปัจจัยในการสร้างอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (วาร กรณ์ สามโกเศศ, 2552) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาผู้จบใหม่เข้าสู่อาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงถือเป็นก้าวแรกที่สำคัญและเป็นก้าวสุดท้ายก่อนออกจากระบบการศึกษา ที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพสำหรับการดำเนิน ชีวิตต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลายเป็นกำลังแรงงานในระดับกลางขึ้นไปนับตั้งแต่อาชีวศึกษาจนถึง อุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมักจะพบว่าการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนก่อนสำเร็จการศึกษาได้มีการพัฒนารูปแบบการ ประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น (บุญญศักดิ์ ใจจงกิจ, 2541) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการสำเร็จการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ เบญจพร วชิรศรีสุนทร (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อการมีงานทำ ต้องเตรียม ทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งบุคลิกภาพที่เหมาะสมและฝึกฝนด้านต่างๆ ประกอบกัน สอดคล้องกับฐิติยา เพชรมุณี (2540) ได้เคยศึกษาไว้ว่าการเตรียมความพร้อมต้องทำให้บุคคลมีภาวะสมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ มีความสามารถที่จะเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ ระบบการทำงานจึงต้องพัฒนาตนเองและฝึกฝนตนเองไว้ล่วงหน้าอย่างมีขั้นตอนของการปฏิบัติกิจกรรมตามที่ต้องการ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากคำกล่าวของนักวิชาการทั้ง 2 ท่านนี้จึงสะท้อนว่าถ้าต้องการให้นักศึกษาผู้จบใหม่ใน ระดับอุดมศึกษาสามารถเป็นผู้ประกอบการตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อน สำเร็จการศึกษาด้วย จากความสำคัญดังกล่าว กิจกรรมการเตรียมความพร้อม เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการ ประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้นนี้ในครั้ง นี้ มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์ใน ด้านการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนสำเร็จการศึกษา และเข้าสู่อาชีพการเป็นผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในตัวนักศึกษาคือ หากได้มีการ นำไปจัดกิจกรรมในอนาคต นักศึกษาจะได้รับการพัฒนาทักษะการคิดเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เตรียมพร้อมสู่ การประกอบอาชีพ และการเลือกอาชีพที่ตนถนัดและสนใจ สามารถนำความรู้จากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นมาเป็น แนวทางในการพัฒนาอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเศรษฐกิจตามการเปลี่ยนแปลงทางการค้าของประเทศ และของโลกโดยใช้หลักแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. ศึกษากิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
3. ตรวจสอบกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาระดับ อุดมศึกษา โดยอ้างอิงความเห็นจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์

Campbell (2009) และ Howkins (2001) กล่าวถึงความเป็นผู้ประกอบการนักสร้างสรรค์ไว้สอดคล้องกันว่า เป็นคุณลักษณะที่สามารถจางหายไปได้ ถ้าปราศจากการดูแล บำรุงรักษาคุณลักษณะดังกล่าวไว้ในตัวของบุคคล ทั้งนี้ Campbell ได้ให้ข้อแนะนำเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการไว้ในบทความเรื่อง “The Creative Entrepreneur” สรุปได้ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงความคิดในเชิงลบกับตัวเอง (Avoid Negative Self-talk) กล่าวคือ ถ้าคิดและพูดตลอดเวลาว่า “เราช่างไม่เป็นคนสร้างสรรค์เลย” หรือ “เราไม่มีจินตนาการเสียเลย” หรือ “ความคิดของเราทำไมแย่งเช่นนี้” คำพูดเหล่านี้จะสร้างให้เกิดความเชื่อฝังใจ จนสมองยอมรับในข้อความเหล่านี้และปฏิบัติตาม ซึ่งถ้าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการสร้างสรรค์จะหายไปที่สุดในที่สุด

2. ยอมรับความคิดสร้างสรรค์ (Acknowledge Creative Ideas) เมื่อเกิดความคิดใหม่ๆ ขึ้นมา ไม่ว่าจะสามารถนำมาปฏิบัติได้เลย หรือไม่สามารถปฏิบัติได้ในปัจจุบัน สิ่งที่ต้องเตือนตัวเองไว้เสมอคือ การมีความคิด และสามารถที่จะมีได้มากขึ้น ไม่ช้าก็เร็วซึ่งจะทำให้พบกับบางสิ่งบางอย่างที่สามารถใช้การได้จริง เพียงแค่ให้กำลังใจเพียงเล็กน้อยกับตัวเองเท่านั้น

3. หลีกเลี่ยงภาวะเหนื่อยล้าจนเกินไป หรือ ถูกกดดันจนเกินไป (Avoid Becoming Over-tired or Over-stressed) เมื่อเราทำงานหลายชั่วโมง หรือทุ่มเทจิตใจไปยังโครงการใดโครงการหนึ่งเป็นเวลาหลายวันเพื่อให้เสร็จความสามารถในการคิดสร้างสรรค์จะเหือดหายไป ความคิดสร้างสรรค์เชื่อกันว่ามาจากสมองด้านขวาของมนุษย์ และสมองส่วนนี้คือ ส่วนที่จะได้รับผลกระทบจากการเหนื่อย หรือเครียด เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น ต้องรู้จักที่จะหยุดพัก และหาวิธีการลดความเครียดลง

4. ดูแลรักษาความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ไว้ (Nurture Your Creativity) โดยการเข้าร่วมในกิจกรรมและสถานการณ์ที่หลากหลาย ผู้ประกอบการที่ยุ่งมากมักจะไม่ต้องการเสียเวลาไปกับเรื่องอื่นนอกเหนือจากงาน แต่ถ้าให้เวลาสำหรับตัวเองในการเปลี่ยนบรรยากาศ การเปลี่ยนแปลงกิจกรรม เท่ากับเป็นการให้โอกาสสำหรับความคิดสร้างสรรค์ และช่วยเติมความสดชื่นให้กับสมองข้างขวาได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ในบริบทที่ต่างต่างกัน กล่าวคือความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในการแก้ปัญหาหรือคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกระบวนการคิด หรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก หรืออาจอยู่ในรูปของผลผลิต และความสามารถด้านนี้มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนในระดับที่ต่างกัน ความสามารถในการคิด และความสามารถในการสร้างสรรค์ ซึ่งอาจจะมีอยู่ในบุคคลเดียวกัน หรือบางคนมีความสามารถเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ความคิด เป็นผลผลิตจากกระบวนการทำงานของสมอง โดยปกติมนุษย์คิดอยู่เกือบตลอดเวลา ลักษณะการคิดแบ่งเป็นการคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย และการคิดที่มีจุดมุ่งหมาย ความคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมายเป็นการคิดแบบอิสระ เชื่อมโยงกันโดยปราศจากการจัดระเบียบ เปลี่ยนไปตามความสนใจหรือเหตุการณ์ที่ผ่านเข้ามาขณะนั้น และไม่มีที่ตั้งวัตถุประสงค์ ส่วนการคิดแบบมีจุดมุ่งหมายนั้นเป็นการคิดแบบมีทิศทางมีการจัดระบบระเบียบ และวัตถุประสงค์เฉพาะเช่น การคิดแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งต้องอาศัยกระบวนการทำงานของสมองที่เป็นขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ การตีความ ความจำ การตั้งสมมติฐาน จนกระทั่งสรุปผล สำหรับความสามารถในการสร้างสรรค์ หมายถึง การสร้างการกระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นได้ทั้งกระบวนการ วิธีการ รวมถึงลักษณะทางผลผลิตหรือชิ้นงาน และสามารถจะพัฒนาขึ้นได้ถ้ามีการพัฒนาให้เกิดประสบการณ์ และการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม (ชาญณรงค์ พรุ่งรุ่งโรจน์, 2546; Guilford, 1959; Reilly & Lewis, 1983)

การส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

Howkins (2001) ได้กล่าวถึงหลัก 5 ประการ ในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

1. ยอมรับคำถามของเด็ก ได้แก่ การตอบคำถามของเด็กอย่างเพียงพอแล้วแต่เด็กจะถามคำถามแปลกๆ คำถามที่หาคำตอบไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็ต้องยอมรับและแสดงความชื่นชม
2. ยอมรับความคิดเชิงจินตนาการและผิพรรณชาติของเด็ก
3. แสดงให้เห็นว่าความคิดเหล่านั้นของเด็กมีคุณค่า
4. จัดหาโอกาสเพื่อให้เด็กเรียนด้วยตัวเอง ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็แสดงออกถึงความเชื่อถือว่าไว้วางใจในตัวเด็ก
5. ให้มีเวลาที่จะปฏิบัติ และเรียนรู้โดยปราศจากการวัดผล เด็กนักเรียนต้องการช่วงเวลา ซึ่งเขาสามารถเรียนโดยไม่ต้องเกรงว่าจะมีผลต่อคะแนนหรือการประเมินผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการเรียนรู้และปรับตัวของผู้ประกอบการภายใต้โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ โดยมองในด้านความเป็นผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา และโลกธุรกิจมีการแข่งขันทวีความรุนแรงเข้มข้นเป็นลำดับตามกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้ผู้ประกอบการต้องเผชิญทั้งโอกาส และภัยคุกคามทางธุรกิจทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ การให้ความสำคัญด้านการจัดการสารสนเทศที่ฉับไวและแม่นยำสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ หากนับแต่บัดนี้ต่อไป ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในการเตรียมการและปฏิบัติการก่อนที่จะภัยจะคุกคามจะมาถึงอันจะนำมาซึ่งความอยู่รอดทางธุรกิจ จากการศึกษาพบว่าจากงานวิจัยดังกล่าวนี้ทำให้เราเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้ประกอบการอันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคงและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

โดยทั่วไปทฤษฎีความเป็นผู้ประกอบการมักจะให้ความสนใจต่อตัวบุคคลในเรื่องแรงจูงใจ และการตัดสินใจของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ให้ความสนใจในเรื่องผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่จะอธิบายในเชิงความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม Brigitte Berger (1991, อ้างถึงใน ไว จามรมาน, 2542) ได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรมเป็นผู้ชี้แนะ และผู้ประกอบการเป็นตัวเร่ง” ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจและเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในทางความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นๆ ดังตัวอย่างเช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรมในโลกตะวันตก ก็เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในสังคมขึ้นก่อน หรือจะเป็น Schumpeter (1961) ได้ศึกษาแนวคิดเรื่องความเป็นผู้ประกอบการไว้ว่า พลวัตและเศรษฐกิจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เทคโนโลยี หรือทรัพยากร ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการมีบทบาทในการสร้างธุรกิจใหม่ ค้นหาทรัพยากรใหม่ หรือพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ประเด็นที่สำคัญส่วนใหญ่มักเป็นเรื่อง ความเป็นผู้ประกอบการมีลักษณะอย่างไร ทำไมพวกเขาจึงมีลักษณะอย่างนั้น และทำไมพวกเขาจึงมีพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งได้มีการพยายามในการอธิบายในเชิงความสัมพันธ์กับความคิดของสังคม ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยซึ่งมีผลกำหนดความเป็นผู้ประกอบการนั้น คือ สภาพสังคม โครงสร้างอุตสาหกรรม และองค์การซึ่งปัจจัยทั้ง 3 จะส่งผลต่อลักษณะและพฤติกรรมของผู้ประกอบการ

สำหรับงานวิจัยของ ธีรยุทธ วัฒนาศุภโชค (2542) ได้พบว่า กระบวนการในการพัฒนาธุรกิจนั้น จะเริ่มจากแนวความคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ “ผู้ประกอบการ” จะเป็นผู้คิดค้นขึ้นมา จากประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความสามารถของตน ทศนคติค่านิยมรวมถึงลักษณะส่วนบุคคลหลายประการที่หล่อหลอมรวมกันเป็นผู้ประกอบการโดยผู้ประกอบการนั้นจะได้รับอิทธิพลอย่างสูงจาก สภาพแวดล้อมที่ตนดำเนินงานอยู่ โดยการที่ผู้ประกอบการจะตัดสินใจนำแนวความคิดใหม่ๆของตนไปปฏิบัติหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับโอกาส ตลาดและความเพียงพอของทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เมื่อถึงขั้นตอนการทำธุรกิจผู้ประกอบการจำต้องอาศัยความทุ่มเทอย่างมากทั้งร่างกาย

แรงสมอง รวมทั้งร่วมมือกับทีมงานในการดำเนินงานให้มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น ตลอดจนต้องคำนึงถึงผลกระทบของการดำเนินการจากกลุ่มที่เกี่ยวข้อง(Stakeholders) ซึ่งจะประกอบด้วย คู่แข่งขันลูกค้า ตลอดจนองค์กรรัฐและเอกชนที่มีส่วนควบคุมดูแลการดำเนินธุรกิจ จะเห็นได้ว่างานของ ธีรยุทธ วัฒนา ศุภโชค อาจกล่าวได้ว่าผู้ประกอบการที่มีความสำเร็จในขั้นเริ่มต้นต้องมีความสามารถในการบริหารงาน ซึ่งต้องอาศัยทั้ง ประสบการณ์และการศึกษาที่มีผลกำลังในการทำงานสูง ต้องทำงานหนักและทุ่มเทให้กับงานเป็นอย่างมากและมีความสามารถในการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดหวังได้

รายงานการวิจัยที่น่าสนใจของวรัณี พรรณเชษฐ์ (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการวิจัยพบว่า ในการส่งเสริมหรือพัฒนาผู้ประกอบการ ควรให้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคเป็นแกนหลักและให้หน่วยงานอื่น ๆ เช่นภาครัฐ เอกชน (สถาบันการเงิน) รวมทั้งสถานการศึกษา (มหาวิทยาลัย ฯลฯ) เป็นตัวประสานเพื่อหาข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ยังได้ทำการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมโดยการเปรียบเทียบหน่วยงานที่ให้บริการ คือ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน และหน่วยงานเอกชน พบว่าการจัดอบรมของแต่ละหน่วยงานต่างดำเนินงานเองไม่มีการประสานงานกัน โดยความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการตลาด การจัดการ การเงินการบัญชี การพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการผลิต โดยที่ทัศนคติของผู้ประกอบการที่มีต่อการอบรมส่วนใหญ่ในเกณฑ์พอใช้ ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ควรจัดให้มากกว่านี้ และควรมีการปรับปรุงเรื่องการประชาสัมพันธ์และเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมบางส่วน สำหรับค่าใช้จ่ายในการอบรมนั้นหากเป็นหน่วยงานรัฐจะไม่เสียค่าใช้จ่าย หากจัดโดยหน่วยงานเอกชนจะมีการเสียค่าธรรมเนียมแต่ประเด็นหรือหัวข้อจะน่าสนใจ วิทยากรเป็นมืออาชีพ ในส่วนของอุปกรณ์มีความเหมาะสมแต่ควรเสริมในด้านการปฏิบัติให้มากขึ้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา จาก Reแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 24 คน เอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวน 60 เล่ม เครื่องมือ ได้แก่ แบบวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การพัฒนากิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน เครื่องมือได้แก่ (ร่าง)กิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ฯ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ระยะที่ 3 การตรวจสอบกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมเตรียมความพร้อมฯ ไปปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

กำหนดค่ามัธยฐานที่ได้แปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมฯ ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 – 4.49 ขึ้นไป หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมฯ ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติในระดับมาก

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 2.50 – 3.49 ขึ้นไป หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมฯ ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติในระดับปานกลาง

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.51 – 2.49 ขึ้นไป หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมฯ ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติในระดับน้อย

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.50 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมฯ ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดเลือกค่ามัธยฐาน ที่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range: IQR) ที่มีค่าไม่มากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน (Consensus) (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548: 19-31) เป็นเกณฑ์ในการยอมรับ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ หรือผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการจากการวิเคราะห์เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 1 คุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการสร้างสรรค์จากการวิเคราะห์เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (N=60)	
	ความถี่	ร้อยละ
1. การสร้างความเป็นตัวเอง	32	53.33
2. การเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด	28	46.66
3. การไม่หยุดนิ่ง	28	46.66
4. การกำหนดตัวเองโดยกิจกรรมที่คิดขึ้นด้วยตัวเอง	24	40.00
5. ความทะเยอทะยานสูง	21	35.00
6. การรู้จักใช้ประโยชน์จากชื่อเสียง และความโด่งดัง	18	30.00
7. การปฏิบัติต่อสิ่งที่เสมือนจริงให้เป็นจริง	16	26.66
8. การเป็นคนมีเมตตา	11	18.33
9. การรู้จักแสดงความชื่นชมต่อความสำเร็จอย่างเปิดเผย	9	15.00
10. การให้ความสำคัญกับความคิด	9	15.00
11. ความสนุกสนาน ร่าเริง	8	13.33

จากตารางที่ 1 คุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 60 เล่ม จากการวิเคราะห์ค่าความถี่ในประเด็นที่สอดคล้องกันหรือเป็นประเด็นเดียวกัน ตามแนวคิดของ John Hokins (2001) ทั้ง 11 ข้อ เรียงลำดับสูงสุด 5 อันดับ พบว่า คุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ที่จะมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อการประกอบการ ได้แก่ การสร้างความเป็นตัวเอง (ร้อยละ 53.33) การเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ร้อยละ 46.66) การไม่หยุดนิ่ง (ร้อยละ 46.66) การกำหนดตัวเองโดยกิจกรรมที่คิดขึ้นด้วยตัวเอง (ร้อยละ 40.00) และ ความทะเยอทะยานสูง (ร้อยละ 35.00)

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 ได้นำมาจัดกลุ่ม และสอบถามผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ให้ความเห็นเพื่อพัฒนากิจกรรม การเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 จำนวน 5 ด้าน ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีความสอดคล้องโดยตรงกับ โดยตรงกับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการนักสร้างสรรค์ 11 ข้อที่ John Howkins (2001) ได้แก่

1. ด้านค้นหาความรู้เพิ่มเติมหรือใฝ่รู้ (การเรียนรู้อย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด)
2. การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล (การให้ความสำคัญกับความคิด)
3. การมีมนุษยสัมพันธ์ดี (ความสนุกสนาน ร่าเริง)
4. มีความพยายามและอดทน (ความทะเยอทะยานสูง)
5. ไม่หยุดนิ่ง (การไม่หยุดนิ่ง)

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนากิจกรรมสำหรับเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยและแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมเตรียมความพร้อม ตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า มีจำนวน 10 กิจกรรมปรากฏดังนี้

1. การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ
2. การคิดแบบสร้างสรรค์
3. การบรรยายพิเศษทางวิชาการ
4. การแนะแนวด้านอาชีพ
5. การฝึกงานระยะสั้น
6. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถานประกอบการ
7. โครงการพี่พบน้อง
8. กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ
9. กิจกรรมเปิดโลกทรรศน์ให้กว้างไกล
10. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ตารางที่ 2 กิจกรรมเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ประเภทกิจกรรม	คุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์เพื่อเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกอบการ				
	การเรียนรู้อย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด	การให้ความสำคัญกับความคิด	ความสนุกสนาน ร่าเริง	ความทะเยอทะยานสูง	การไม่หยุดนิ่ง
1. การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ	✓			✓	✓
2. การคิดแบบสร้างสรรค์		✓		✓	✓
3. การบรรยายพิเศษทางวิชาการ				✓	
4. การแนะแนวด้านอาชีพ					
5. การฝึกงานระยะสั้น	✓		✓	✓	✓
6. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถานประกอบการ		✓		✓	
7. โครงการพี่พบน้อง					
8. กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ			✓	✓	✓
9. กิจกรรมเปิดโลกทรรศน์ให้กว้างไกล			✓	✓	✓
10. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา					

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ทั้ง 10 กิจกรรมสามารถส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ได้ โดยมีความเห็นที่ไม่มีกิจกรรมใดเพียงกิจกรรมเดียวที่จะสามารถเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ได้ครบทุกด้าน ผลการวิจัย พบว่า มี 1 กิจกรรมที่สามารถเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ใน 4 ด้าน ได้แก่ การฝึกงานระยะสั้น โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้ สามารถนำมาเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ในด้านการเรียนรู้อย่างไม่มีการสิ้นสุด ความสนุกสนาน ร่าเริง ความทะเยอทะยานสูง และการไม่หยุดนิ่ง ได้มากที่สุด เป็นต้น

ตารางที่ 3 กิจกรรมการเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ จำแนกตามภาคเรียนและชั้นปีที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ประเภทกิจกรรม	ภาคเรียน			ชั้นปี			
	ต้น	ปลาย	ฤดูร้อน	1	2	3	4
1. การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ			✓			✓	✓
2. การคิดแบบสร้างสรรค์		✓			✓		
3. การบรรยายพิเศษทางวิชาการ	✓			✓	✓	✓	✓
4. การแนะแนวด้านอาชีพ		✓				✓	✓
5. การฝึกงานระยะสั้น			✓			✓	
6. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถานประกอบการ		✓				✓	
7. โครงการพี่พบน้อง	✓					✓	
8. กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ			✓			✓	
9. กิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกล	✓				✓		
10. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา		✓				✓	

ตารางที่ 3 พบว่า ผลการศึกษากิจกรรมการเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ จำแนกตามภาคเรียนและชั้นปีที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมที่ ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันและมีความเป็นไปได้ในการนำไปจัดกิจกรรมในระดับมากที่สุด โดยภาคเรียนที่เหมาะสมต่อจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมตามคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ ปรากฏดังนี้

ชั้นปีที่ 1 กิจกรรมที่ควรจัด มี 1 กิจกรรม ได้แก่ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ

ชั้นปีที่ 2 กิจกรรมที่ควรจัด มี 3 กิจกรรม ได้แก่ การคิดแบบสร้างสรรค์ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ และกิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกล

ชั้นปีที่ 3 กิจกรรมที่ควรจัด มี 8 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ การแนะแนวด้านอาชีพ การฝึกงานระยะสั้น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถานประกอบการ โครงการพี่พบน้อง กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ และ การสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ชั้นปีที่ 4 กิจกรรมที่ควรจัด มี 3 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ การบรรยายพิเศษทางวิชาการ และ การแนะแนวด้านอาชีพ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนด จัดทำเป็น (ร่าง) กิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของ ผู้ประกอบการ ทั้ง 10 กิจกรรม ที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 ซึ่งในทุกกิจกรรม มีหัวข้อประกอบด้วย

- ชื่อกิจกรรม

- หลักการและเหตุผล
- วัตถุประสงค์
- ลักษณะกิจกรรม
- ผลที่คาดว่าจะได้
- ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ตัวอย่างกิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกล

กิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกล

หลักการ การเปิดโลกทัศน์เป็นการพัฒนาความรู้และขยายโลกทัศน์ให้แก่นักศึกษาเพื่อให้ความรู้ความสามารถ คุณธรรม และคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เราต้องรู้จักแบ่งปัน รู้จักการใช้ด้วยความเอื้ออาทร สิ่งเหล่านี้ทำให้เรามีความรักใคร่สามัคคี ปองตองซึ่งกันและกัน โดยเน้นกิจกรรมที่มุ่งให้ มีความรู้ในสาขาวิชาและวิชาชีพควบคู่กับการมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้เศรษฐกิจสร้างสรรค์มี

วัตถุประสงค์

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้และขยายโลกทัศน์ของนักศึกษา
2. เป็นแนวทางพัฒนาและปลูกฝังการให้เกิดความคิดสร้างสรรค์กับภูมิปัญญาทางด้านๆให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3. เพิ่มพูนศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

รูปแบบของกิจกรรม กิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกลมีแนวทางการจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งการเรียนรู้ตามหลักสูตรและการศึกษาการเรียนรู้ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรจากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา และการเรียนรู้ผ่านทางระบบเครือข่ายสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจมีการกำหนดประเภทและจำนวนกิจกรรม หรือระยะเวลาการเข้าร่วม กำหนดจำนวนกิจกรรมขั้นต่ำ กิจกรรมที่เข้าร่วมโดยตรงหรือเลือกเข้าร่วมโดยความสมัครใจ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ฝึกทักษะ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ให้กว้างไกล และทันกับยุคสมัยสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
2. เป็นแบบอย่างแนวทางการเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับยุคโลก ค่านิยม ตามความสนใจและความถนัดของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกลมีขั้นตอนการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1: การเตรียมการ

1. จัดประชุมชี้แจงนโยบาย วัตถุประสงค์ รูปแบบและวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมให้กับผู้สนใจรับทราบ
2. เลือกคณะทำงานสำหรับการบริหารกิจกรรม รวมทั้งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ
3. จัดทำและนำเสนอโครงการเพื่ออนุมัติ โดยแสดงรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับระยะเวลา สถานที่ผู้เข้าร่วมโครงการและงบประมาณ เพื่อขอรับการอนุมัติ

ขั้นที่ 2: การดำเนินงาน

1. ผู้เข้าร่วมคัดเลือกกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่กำหนด
2. ดำเนินการตามโครงการจัดกิจกรรม
3. จัดทำรายงานตามที่กำหนดและได้รับมอบหมาย
4. ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินเป็นระยะๆ

ขั้นที่ 3: การสรุปและประเมินผล

1. สรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นรายบุคคลในแต่ละด้าน และข้อคิดเห็นเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ
2. ประเมินผลการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การออกแบบสอบถาม การสังเกตการณ์มีส่วนร่วม

ในการจัดกิจกรรมเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาความรู้ของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ และอยู่บนพื้นฐานความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเป็นสำคัญ
2. ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ลักษณะและรูปแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง
4. บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เข้าร่วมโครงการ
5. บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในฐานะเป็นผู้ชี้แนะและให้คำปรึกษา
6. มีการกำหนดขอบเขตของระยะเวลาการเข้าร่วมแต่ละกิจกรรมที่เหมาะสม
7. มีหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินผลและติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ ชุดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ จำแนกการจัดกิจกรรมตามชั้นปีต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมตามความเห็นของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น ประเมินตรวจสอบ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมเตรียม ความพร้อมฯ ไปปฏิบัติใช้หรือนำไปใช้ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4 ความเหมาะสมในการนำกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการไปใช้ในสถาบันอุดมศึกษา (กิจกรรมเสริมหลักสูตร)

(N=15)

กิจกรรม	ความเหมาะสมที่จะนำกิจกรรมไปปฏิบัติ					Mdn	IQR	แปลผล
	5	4	3	2	1			
1. การฝึกอบรมประกอบอาชีพอิสระ	9 (60.0)	5 (33.3)	1 (6.7)	-	-	4.53	1.14	มากที่สุด
2. การคิดแบบสร้างสรรค์	8 (53.3)	4 (26.7)	3 (20.0)	-	-	4.51	1.15	มากที่สุด
3. การบรรยายพิเศษทางวิชาการ	13 (86.7)	2 (13.3)	-	-	-	4.87	0.63	มากที่สุด
4. การแนะแนวด้านอาชีพ	9 (60.0)	6 (40.0)	-	-	-	4.67	0.71	มากที่สุด
5. การฝึกงานระยะสั้น	3 (20.0)	6 (40.0)	4 (26.7)	1 (6.7)	1 (6.7)	3.55	1.33	มาก
6. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับสถานประกอบการ	3 (20.0)	5 (33.3)	4 (26.7)	2 (13.3)	1 (6.7)	3.53	1.34	มาก
7. โครงการพี่บ่น้อง	7 (46.7)	5 (33.3)	3 (20.0)	-	-	4.50	1.15	มากที่สุด
8. กิจกรรมค่ายพัฒนาอาชีพ	4 (26.7)	6 (40.0)	3 (20.0)	2 (13.3)	-	3.78	1.21	มาก
9. กิจกรรมเปิดโลกทรรศน์ให้กว้างไกล	12 (80.0)	3 (20.0)	-	-	-	4.79	0.65	มากที่สุด
10. การสอนโดยใช้กรณีศึกษา	12 (80.0)	3 (20.0)	-	-	-	4.79	0.65	มากที่สุด
รวมทุกข้อ						4.55	0.97	มากที่สุด

ตารางที่ 4 พบว่า กิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ 10 กิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า กิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม ดังกล่าวเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติใช้ได้จริง และผลการตรวจสอบกิจกรรมการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุดในการนำไปใช้เพื่จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

อภิปรายผล

การพัฒนากิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการพบว่า ชุดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม ซึ่งมีการเรียนการสอนตรงกับความต้องการของผู้เรียน และตรงตามวัตถุประสงค์ของการเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงซึ่งสอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีจุดมุ่งหมาย และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนมุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง คุณภาพ ใช้ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี รักการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้สอนวิชาชีพใน หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม จัดชั่วโมงกิจกรรมพัฒนา กิจกรรมชุมนุม และบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี อีกทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ ทำแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561) กล่าวไว้ว่า ประเด็นสำคัญหนึ่งของ ระบบการศึกษาที่ต้องปฏิรูปเร่งด่วน คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ให้มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและภูมิใจในความเป็นคนไทย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพแนวใหม่ข้างต้น สามารถพัฒนาเด็กไทยยุคใหม่ให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Goldsmith (1991) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) พบว่านักศึกษา กลุ่มที่เรียนทางด้านความเป็นผู้ประกอบการ มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เรียน

ประเภทของกิจกรรมและชั้นปีที่ศึกษาของผู้ร่วมกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เน้นทางด้านเนื้อหาความรู้ทางวิชาการเป็นอันดับแรกและเมื่อก้าวสู่การศึกษาปีที่ 3 จะเน้นกิจกรรมที่มุ่งเน้นความพร้อมในการทำงาน ดังนั้นการจัดกิจกรรมจึงควรคำนึงถึงวุฒิภาวะและการพัฒนาด้านการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทร่า ต้นติพงศานุรักษ์ (2543, หน้า 36) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือกันจนบรรลุผลตามเป้าหมายตลอดจนส่งเสริมให้ทำงาน ร่วมกันเป็นหมู่คณะหรือทีม ตามระบอบประชาธิปไตย และยิ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544, หน้า 40) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือเอาไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกทุกคนเพราะทุกคนร่วมมือในการทำงานกลุ่ม และทุกคน มีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน สมาชิก ทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความเห็นและลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริม ให้เกิดการช่วยเหลือกัน คนเก่งเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักเสียสละ คนไม่เก่ง เกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อน ส่งเสริมให้รู้จักคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเลือก เพราะมีการร่วม กันคิด เกิดการระดมความคิด นอกจากนี้การเรียนแบบร่วมมือยังส่งเสริมทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกันด้วยมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน อีกทั้งส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะและกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น สามารถนำมากำหนดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับพัฒนานิสิตในทักษะการเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์ได้ โดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ของบัณฑิตในอนาคตได้ และควรให้อบรม หรือชี้แจงชุดกิจกรรมนี้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนานักศึกษาต่อไปด้วย

2. สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์โดยชอบเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีความสุขและสนุกกับการทำงาน ใช้ความสามารถในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา มีความเข้าใจในแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพร วิเศษมงคล. (2552ก). *ผู้ประกอบการในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. เข้าถึงได้จาก http://eportfolio.hu.ac.th/ubi/index.php?option=com_content&task=section&id=17&Itemid=59
- ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์. (2546). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติยา เพชรมณี. (2540). ความพร้อมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีอาสาสมัครคุมประพฤติในสำนักงานคุมประพฤติ ภาค 8. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญญศักดิ์ ใจจงกิจ. (2541). *การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพ*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เบญจพร วชิรศรีสุนทร. (2545). *การเตรียมความพร้อมเพื่อการมีงานทำของนักศึกษาธรรมศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรารณ สามโกเศศ. (2552). *รู้จักเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ : ARTgazine Articles*. เข้าถึงได้จาก <http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=8935>, 3 กันยายน 2552.
- วัธนี พรรณเชษฐ์ และคณะ. (2553). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในส่วนภูมิภาค: สถาบันพัฒนาธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไฉ จามรมาน. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบความเป็นผู้ประกอบการระหว่างธุรกิจไทยกับญี่ปุ่น: ในแง่บทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*, 10(1), 1-6.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2552). “ทางรอด.....ทางเลือก Facing the Challenges”. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนา Creative Thailand: สร้างเศรษฐกิจไทยด้วยความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่. (2553). *โครงการฝึกอบรมบ่มเพาะหลักสูตร“เสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nec.ru.ac.th>

- Anderson, R. B. (1974). A Study of the Relationship Between Set Induction And Originality In The Creative Writing of Elementary School Children. *Dissertation Abstracts International*, 34, 6490.
- Bloom, B. S., Mesia, B. B., & Krathwohl, R. D. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives (Two volumes: The Affective Domain & The Cognitive Domain)*. New York: David McKay.
- Campbell, J. (2009). The Creative Entrepreneur. เข้าถึงได้จาก www.nightcats.com/Sample/creative.html
- Drucker, P. F. (2001). *The Essential Drucker*. Great Britain: Clays Ltd,St ives plc.
- Guilford. (1959). *Fundamental Statistics in Psychology and Education*. New York: McGraw-Hill Book company.
- Howkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Publisher: Penguin Group USA Published.
- John Howkins. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Publisher: Penguin Group USA Published.
- Reilly and Lewis. (1983). *Educational Psychology*. New York: Macmillan Publishing.
- Schumpeter. (1974). *The Theory of Economic Development*. New York: Oxford University Press.